

EURÓPAI FÜZETEK 37.

SZAKMAI ÖSSZEFOGLALÓ A MAGYAR CSATLAKOZÁSI
TÁRGYALÁSOK LEZÁRT FEJEZETEIBŐL

Labancz Marianna **A LEADER-program**

Mezőgazdaság

A Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati
Stratégiai Elemző Központ és a
Külügyminisztérium közös kiadványa

Európai Füzetek

A Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati Stratégiai Elemző Központ és a Külügyminisztérium közös kiadványa.

Felelős kiadó: Szeredi Péter

A szerkesztőbizottság elnöke: Palánkai Tibor

A szerkesztőbizottság tagjai: Bagó Eszter, Balázs Péter, Balogh András, Barabás Miklós, Bod Péter Ákos, Erdei Tamás, Hefter József, Horváth Gyula, Hörccsik Richárd, Inotai András, Kádár Béla, Kassai Róbert, Kazatsay Zoltán, Levendel Ádám, Lőrincz Lajos, Nyers Rezső, Orbán István, Somogyvári István, Szekeres Imre, Szent-Iványi István, Török Ádám, Vajda László, Vargha Ágnes

Főszerkesztő: Forgács Imre

Szerkesztő: Bulyovszky Csilla

Szerkesztőségi titkár: Horváthné Stramszky Márta

A szerkesztőség címe: MEH Európai Integrációs Iroda, 1055 Budapest, Kossuth tér 4.

Telefon: 441-3380

Fax: 441-3394

Lektor: Berényi Andrea

Kézirat lezárva: 2003. május 17.

Grafikai terv: Szutor Zsolt

Fényképek: Csorba Gábor

Portréfotó: Csorba Gábor

Nyomás és előkészítés: Visit Nyomda & Stúdió

ISSN: 1589-4509

Budapest, 2003.

Kedves Olvasó!

A vidékfejlesztéssel foglalkozó kutatók, szakemberek nagy része egyre inkább hangsúlyozza, hogy nem szabad egyenlőségjelet tenni a vidék és a mezőgazdaság, illetve a vidéki térségek és az elmaradottság közé. Vannak olyan vidéki régiók, amelyek rendkívül dinamikusan fejlődnek. A dinamikusan fejlődő területek lakosainak jövedelme azonban nem mindig a mezőgazdaságból származik elsősorban.

Napjainkban a „fejlettség” egyre kevésbé mennyiségi, sokkal inkább minőségi kategória. Az életminőség nem kizárólag a jövedelem pénzben kifejezett értékén keresztül mérhető, hanem sok más, számokban nem kimutatható tényezőtől függ, mint például az egészséges környezet, a hagyományok ápolása, vagy a közösségek és családok összetartó ereje.

Mindezen tényezők felfedezése és értékteremtő felhasználása lehet az első lépés, amelyet egy közösség megtesz a fejlődés útján.

A térségben található természeti, gazdasági és kulturális erőforrások kihasználása az ott élők érdekében csak úgy lehetséges, ha jelen van a cselekvőképes és együttműkö-

dő emberek közössége. A fejlődés motorja tehát maga az ember.

A tevékeny és gondolkodó emberek számára nyit teret és a fejlesztési elképzelések megvalósításához ad intézményes keretet a LEADER-program, amely az Európai Unió vidékfejlesztési programjainak egyike.

I. Az európai vidékfejlesztési politika születése

Az Európai Unió mezőgazdasági politikája (Közös Agrárpolitika, KAP) 1957 óta folyamatosan átalakul. Míg korábban a munkahe-lyek és a megfelelő mennyiségű élelmiszer biztosítása volt a fő cél, később az élelmi-

szériai termékek minősége iránti igény, a környezet védelme, a vidéki táj képének és az adott vidéki térség kulturális hagyományainak, értékeinek a megőrzése került elő- térbe.

A vidéki térségek fejlesztését célzó különféle programok a nyolcvanas évek végéig az *elkülönült, ágazatonként meghatározott* (mezőgazdasági, oktatási, egészségügyi, infrastrukturális, vállalkozás-fejlesztési stb.) *támogatásokra* összpontosítottak, és nem jelentek meg együttesen, egymást kiegészítve. Ezen országos, regionális, megyei programok keretében a helyi támogatottakat egy felülről lefelé irányuló rendszerben, az adott elképzelést környezetéből kiszakítva választották ki. A helyi fejlesztés közreműködőit sem ösztönözték arra, hogy megszerezzék mindazon készségeket, amelyek szükségesek a helyi fejlesztési elképzelések kidolgozásához és megvalósításához.

A kilencvenes évektől kezdve felismerték a *fenntartható helyi fejlődés* jelentőségét, figyelembe véve a térségek környezeti, gazdasági, szociális és kulturális adottságait is. Új fejlesztési módszereket dolgoztak ki, s a helyi közösségeket is bevonták a megoldások keresésébe.

A „hagyományos” fejlesztési politika átala- kítása érdekében született meg az Európai

1 Magyar megfelelője: helyi vidékfejlesztési munkacsoport (HVM)

Unió LEADER-programja. A rövidítés a francia elnevezés kezdőbetűiből származik – Liaison Entre Actions pour le Development de l'Economie Rurale –, amelynek magyar jelentése, szó szerinti fordításban: akciók közötti kapcsolat a vidék gazdasági fejlesztése érdekében.

A program új alapokra helyezi a fejlesztést. A térség fejlesztési stratégiáját az abban részt vevő önkormányzatokból, a térség vállalkozásaiból és civil szerveződéseiből megalakult *helyi akciócsoport*¹ állítja össze, az ott élők bevonásával. Az elkészült stratégia alapján a programot finanszírozó szerve-

zet *keretösszeget* határoz meg a munkacsoport számára.

A munkacsoport a rendelkezésére bízott keretösszeg mértékéig, *helyi pályázat* útján választja ki a kedvezményezetteket az elfogadott program megvalósítása érdekében.

A programot jól jellemzi, hogy megvalósítása során az Európai Unió területén a LEADER első szakában –1991–1994 között – 217 vidéki térségben 25 ezer munkahelyet teremtettek, míg a második szakaszban – 1994–1999 között – ez a szám 1000 vidéki térségben 100 ezerre tehető.

II. A közösségi kezdeményezések és a LEADER-program

Az Európai Unió céljainak elérése érdekében pénzügyi támogatásokat nyújt az úgynevezett Strukturális Alapok² forrásaiból.

Az alapok támogatási rendszere folyamatosan változik, és a módosítások előkészítése érdekében úgynevezett *közösségi kezdeményezéseket* hoztak létre.

A jelenlegi programozási időszakban az unió *négy programot* támogat. A határon átnyúló, a nemzetek és a régiók közötti programokat az *INTERREG* finanszírozza, az *EQUAL* a munkaerőpiacon jelentkező diszkrimináció leküzdését segíti, az *URBAN* a városban lévő városi területek helyi kezdemé-

nyezéseit támogatja, a vidékfejlesztési célok megvalósulását pedig a *LEADER+* segíti elő.

A közösségi kezdeményezések rendszerint

- olyan problémák megoldását célozzák, amelyek az Európai Unió területén élő emberek nagy számát érintik;
- kísérleti szerepet játszanak azokon a területeken, ahol a későbbiekben új megoldásokat kell találni;
- a kísérletezés önmaga tapasztalatszerzés, amely egy hálózat kialakításával az új módszerek átadására és az együttműködésre ösztönzi a résztvevőket.

A vidékfejlesztés fokozatosan kulcsproblémává vált az EU-ban, amelyhez új megoldásokat kellett keresni, s ez vezetett a LEADER-program elindításához.

A LEADER támogatási arányát tekintve nem nagy összegű, mivel a Strukturális Alapok mindössze 1 százalékát teszi ki, jelentősége a *vidékfejlesztés újszerű megközelítésében* van.

2 Az Európai Unióban az alábbi Strukturális Alapok működnek:

- a regionális fejlesztési politikát finanszírozó Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA)
- az oktatást, kutatást, egészségügyet finanszírozó Európai Szociális Alap (ESZA)
- a mezőgazdaságot és vidékfejlesztést finanszírozó Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alap (EMOGA)
- a halászatot és az azzal kapcsolatos tevékenységeket finanszírozó Halászati Orientációs Pénzügyi Eszköz (HOPE)
- közösségi kezdeményezések

III. A LEADER-program működése az Európai Unióban

1. Fejlődési szakaszok

Az 1991-ben kísérleti jelleggel indult, és 1993-ig tartott *LEADER I. program* forrása 400 millió ECU volt, s elsősorban tapasztalatszerzésre volt alkalmas.

1994–1999 között a *LEADER II.* már bővebb forrással, mintegy 1,7 milliárd ECU-val rendelkezett. Míg a LEADER I. a vidéki térségek fejlesztése érdekében új szemléletet honosított meg, addig a LEADER II. ezt a szemléletet kívánta elterjeszteni, népszerűbbé tenni.

A 2000-tól 2006-ig tartó programozási időszakra 2,02 milliárd eurót lehet felhasználni e célra. A *LEADER+* célja megerősíteni, pontosítani a korábban kidolgozott vidékfejlesztési módszert.

2. A vidékfejlesztés szereplőit érintő új igények

2.1. A támogatási politika kialakítói és a végső kedvezményezettek szorosabb kapcsolata

Egy centralizált, felülről lefelé kiépülő támogatási rendszerben a döntéshozók távol vannak a kedvezményezettektől, nem ismerik jól

a helyi problémákat, elképzeléseket és lehetőségeket. A vidéki térségek szükségleteit egy előre meghatározott minta szerint határozzák meg. A döntéshozatal lassú, a támogatásokat nem a pályázók számára legmegfelelőbb időben nyújtják.

A LEADER-program keretében arra törekednek, hogy a döntéshozók és a pályázók között szorosabb kapcsolat alakuljon ki, és a program menedzsmentjét közvetlenül összekapcsolják a helyi szereplőkkel. Így *lerövidülhet a döntéshozatalhoz szükséges idő*, és lehetőség nyílik arra, hogy a pályázók *személyre szabott segítséget* kapjanak pályázatauk elkészítéséhez.

2.2. Kapcsolatépítés a szereplők, a tevékenységek, a szektorok és a területek között

A „klasszikus” támogatási politika alapján ágazatonként, földrajzi elhelyezkedés szerint, különösen támogatták a különböző szolgáltatásokat, célcsoportokat. A LEADER-program keretében létrehozott helyi munkacsoport által – a helyi önkormányzatok, az üzleti és a civil szféra részvételével – újfajta együttműködések lehetőségei nyílnak. A helyi fejlesztés érdekében a térség

komplex igényeit veszik figyelembe, s így a program módot ad a szektorok, a tevékenységek, a résztvevők és a vidéki térségek közötti tartalmas kapcsolat kialakítására.

A helyi fejlesztés általában ott a legsikeresebb, ahol annak szereplői képesek mind a személyes kapcsolatrendszer, együttműködés megteremtésére, mind pedig a komplex térségi szükségletek figyelembevételére tevékenységük során.

3. Alapelvek, megoldási lehetőségek

A LEADER különböző fejlődési szakaszainak tapasztalatai alapján megfogalmazhatók mindazok az alapelvek, amelyeket a vidékfejlesztésben eredményesen lehet alkalmazni:

- A helyi együttműködés megvalósítóinak egy olyan kis létszámú, állandó csoportjának létrehozása, amely felelős a helyi fejlesztési elképzelés kialakításáért és megvalósításáért, bevonva a helyi társadalom különböző szereplőit is.
- A fejlesztési elképzelések meghatározásakor az adott térség központi problémájából kell kiindulni, s e köré kell csoportosítani a különféle tevékenységeket, projekteket.
- A program nemcsak egy ágazatot érinthet, hanem többet is. Területi, és nem ágazati szemléletnek kell érvényesülnie a

programok megvalósításakor, ezért folyamatosan figyelemmel kell kísérni, hogy a tevékenységek miként kapcsolódnak egymáshoz.

- A helyi programok európai, nemzeti és/vagy regionális források társfinanszírozásával valósulnak meg, ennek során egy keretösszeg áll rendelkezésre, amelyet nem bontanak le ágazati költségvetési sorok szerint.
- A vidéki térségek fejlesztése során nyert tapasztalatokat mások számára is hasz-

nosíthatóvá kell tenni. Ennek érdekében létrejött a LEADER-programban részt vevő térségek európai hálózata.

Az általános alapelvek nagyfokú szabadságot biztosítanak a helyi fejlesztés szereplői számára, hiszen szabadon – anélkül, hogy ragaszkodnának a már kialakított adminisztratív határokhoz – határolhatják le működési területüket, ahol a természeti és a kulturális erőforrások szerves egységet alkotnak. Meghatározhatják a helyi munkacsoport összetételét, amely alapján véve mindig a helyi társadalmat reprezentálja. A helyi

igények és lehetőségek alapján meghatározzák a fejlesztési stratégiát, és kialakítják az ehhez szükséges pályázati rendszert.

Az efféle rugalmasság többfajta kedvező eredményt hozhat: erősödik a helyi identitás, helyi értékteremtő közösségek jönnek létre, kialakulnak az együttműködés és a helyi menedzsment struktúrái.

Ilyen módon akár az addig „elhanyagolt”, fel nem tárt helyi erőforrások, lehetőségek is megnyílhatnak, ami ösztönözheti a helyi közélet különféle szerveződéseinek létrejöttét, illetve erősítheti működésüket.

IV. A LEADER+ mint közösségi kezdeményezés

1. A program célja

A LEADER+ célja a vidéki térségekben élők segítése és bátorítása annak érdekében, hogy térségük hosszabb távú fejlesztési lehetőségeit közösen átgondolják. Olyan integrált, újszerű megoldásokat magukban foglaló stratégiák megvalósításának támogatása a szándék, amelyek biztosítják a térség fenntartható fejlődését, különös tekintettel

- a természeti és a kulturális örökség megővésére;
- a vidéki gazdaság megerősítésére, ami elsősorban munkahelyek teremtését jelenti;
- a helyi közösségek szervezeti feltételeinek javítására.

2. A helyi fejlesztés három alappillére

A helyi fejlesztés három alapvető feltétele a konkrét jövőbeli elképzelés, a program, az együttműködésen alapuló szervezet, amely felelősséget érez e program kidolgozásáért és megvalósításáért, illetve maga a térség, amelyben az emberek élnek. A három feltétel fejlesztési háromszögnek is nevezik.

2.1. A program

A helyi vidékfejlesztési munkacsoportoknak speciális feltételek szerint kell kidolgozniuk az általuk lefedett terület fejlesztési stratégiáját, amely meghatározza az adott térség fejlesztésének irányát. A helyi vidékfejlesztési munkacsoport stratégiáját egy – minisztériumok és vidékfejlesztéssel foglalkozó szervezetek delegáltjaiból, valamint szakértőkből álló – testület fogadja el, amely egyúttal meghatározza a cselekvési program megvalósításához szükséges keretösszeget is.

A programnak speciálisan helyi arcúnak, integráltnak, gazdaságilag fenntarthatónak és innovatívnak kell lennie. Prioritását a következő lehetőségek közül kell kiválasztani:

- új – de az adott térségtől nem idegen – módszerek és technológiák alkalmazása annak érdekében, hogy a termékeket és a szolgáltatásokat versenyképesebbé tegyék;
- a vidéki élet minőségének javítása;
- a helyi termékek hozzáadott értékének növelése, különösen a kistermelő-egységek termékei piacra jutásának a segítése;

- a természeti és a kulturális erőforrások legmegfelelőbb használata.
Minden benyújtott programnak elő kell segítenie a fiatalok és a nők foglalkoztatását.

2.2. Az együttműködés

A LEADER+ program azon az újfajta elképzelésen alapul, amely szerint a vidékfejlesztés csak akkor lehet sikeres, ha az az ott élők, az ott működő szervezetek együttműködésével, tevékenységeik összehangolásával valósul meg. A LEADER+ keretei között kötelező kialakítani ilyen kooperációt, amelynek alap-

ja a szereplők közötti partneri viszony. Partnernek lenni, együttműködni a következőket jelenti:

- Részt venni a térség, a közösség ügyeiben, tagjává válni különböző szervezeteknek, vagy egy fontos ügy mögé állni.
- Aktívan közreműködni a közéleti döntéshozatali folyamatokban, abban felelősséget vállalni.
- Kiállni egy fontos ügyért, nyilvánosan elmondani vagy megvédeni egy véleményt.
- Információt átadni, azt terjeszteni, kommunikálni, tapasztalatot cserélni.

Az együttműködés elsődleges célja az, hogy – egy hosszú távú fejlesztési elképzelés megvalósítása érdekében – képes legyen pozitívan befolyásolni az adott térségben élők életét, és ennek érdekében átalakítsa a térség intézményeinek működését.

A megfelelő fejlesztési elképzelés kimunkálásához, a kiegyensúlyozott jövőkép megalkotásához elengedhetetlen különféle, a térség társadalmát jól reprezentáló szereplők bevonása az együttműködésbe.

A LEADER+ kedvezményezettjei a helyi vidékfejlesztési munkacsoportok, amelyeknek a tagjai az adott térség gazdasági, önkormányzati és egyesületi életének képviselői. Ezek a következők:

- Természetes személyek vagy azok egyesülései, amelyeket elsősorban a társadalmi, a foglalkoztatási és az életminőséggel kapcsolatos problémák foglalkoztatnak. A szociális szféra érdekeit képviselik.
- Üzleti szféra, pénzügyi szektor, amelyet főként a jövedelmezőség, a gazdasági haszon és a helyi gazdaság piaci alkalmazkodása érdekel. A versenyszféra érdekeit képviseli.
- Regionális, nemzeti és európai közintézmények, önkormányzatok, állami szervezetek, amelyek elsődleges feladata a regionális politika megvalósítása, a térség szociális, foglalkoztatási, gazdasági, környezeti helyzetének javítása, kulturá-

lis örökségének védelme, valamint az ágazati és a területi politika összhangjának megteremtése. Az állam, az államigazgatás érdekeit képviselik.

Fontos, hogy a munkacsoportokban a gazdasági és a civil szféra tegye ki a többséget, s ne az önkormányzati és a közsféra képviselői legyenek túlsúlyban.

A programban a formális együttműködés megtestesítője a helyi vidékfejlesztési munkacsoport, amely döntési jogosítvánnyal rendelkezik, és meghatározott keret-költségvetéssel gazdálkodhat. E szervezet decentralizált alappal és önálló menedzsmenttel rendelkezik. A LEADER-programnak ez az egyik legeredetibb jellemzője.

A helyi vidékfejlesztési munkacsoportok összeállítása jelentősen hozzájárul a helyi fejlesztés sikeréhez, a következők miatt:

- Decentralizált, ágazatokat egyesítő, alulról építkező, területalapú fejlesztést tudnak megvalósítani, amely az adott vidéki térség előnyeire és lehetőségeire koncentrálnak. A helyi szereplők hangot adhatnak saját elképzelésüknek a térség jövőjével kapcsolatban.
- Megjelenik a közösségi elkötelezettség, s ez megteremti a lehetőségét annak, hogy közösen felülemelkedjenek a térségben mutatkozó problémákon, a tradicionális megosztottságon, a bizalmatlanságon, megszűnjön a kisebbségek kirekesztése,

és hogy könnyebben legyenek képesek megteremteni az egyensúlyt a lehetőségek és szükségletek között.

- Mivel a LEADER+ új együttműködések kialakítására ösztönzi a helyi vezetőket, a fejlesztés szereplői között helyi szinten intenzívebb párbeszéd alakul ki. A helyi lehetőségektől függően a LEADER+ elősegíti a különféle közösségi, ismeretterjesztő, politikai és más szervezetek különböző formáinak létrejöttét.
- A program felszínre hozza a „szunnyadó” fejlesztési elképzeléseket is, amelyeket a hagyományos adminisztratív rendszer esetleg nem tudott volna befogadni.

Mivel a helyi program megvalósításának minden szakaszában más és más szakértelemre van szükség, a helyi vidékfejlesztési munkacsoportnak kiterjedt szakértői kapcsolatrendszerrel kell rendelkeznie. Működése során folyamatosan elő kell segítenie a helyi együttműködést a program sikeres megvalósítása érdekében, s ezért a következő tevékenységeket kell ellátnia:

- „animáció”, és más közösségi tevékenységek;
- információnyújtás és tanácsadás a program résztvevői számára;
- az adott térség helyi vidékfejlesztési stratégiája elkészítésének segítése;
- tájékoztatás a helyi programról, annak megvalósítási lehetőségeiről;

- a helyi pályázati rendszer kialakítása a program megvalósítása érdekében;
- helyi pályázati felhívások közzététele;
- segítségnyújtás az üzleti tervek, a projektek, a pályázatok megírásában;
- a projektek megvalósítóinak, azaz a végző kedvezményezetteknek a kiválasztása;

- a végső kedvezményezettek képzése;
- kapcsolattartás a szakmai hatósági szervezetekkel (például élelmiszer-ipari laboratórium, műszaki szakértő stb.);
- támogatási és projekt-monitoring.

2.3. A terület

A kistérség földrajzi elhelyezkedése jelenti a helyi fejlesztés „területi tőkét”, amely alapvető fontosságú a LEADER+ szempontjából. A területi tőke az adott térség „vagya”,

amely az ott élő emberek „helyi tudása”, szakértelme, különböző tevékenységeik, a táj, a történelmi örökség összessége. E tényezők egyúttal meghatározzák az adott térség egyediségét, amely a fejlesztési elképzelések kiindulópontja lehet.

A programban olyan vidéki térségek vehetnek részt, amelyek földrajzi, gazdasági, társadalmi, valamint történelmi szempontból homogén egységet képeznek, ahol

- a lakosság száma tízezer és százezer fő között van, és a népsűrűség nem haladja meg a 120 fő/négyzetkilométert és
- olyan emberek élnek, akik képesek együttműködni, valamint a térség fejlesztése érdekében hajlandók létrehozni új szervezeti kereteket, együttműködési formákat.

3. A LEADER+ által támogatott tevékenységek

3.1. Kísérleti jellegű, integrált vidékfejlesztési stratégiák

A helyi vidékfejlesztési munkacsoportoknak a programjaik megvalósításához biztosított keretösszegeből helyi pályázat útján kell kiválasztaniuk a végső kedvezményezetteket, azaz a támogatottakat.

A végső kedvezményezettek számára – általános szabályként – 75 százalékos társfinanszírozást nyújt a program. A projektek megvalósítása során az általános pénzügyi szabályokat, eljárásrendet kell alkalmazni.

A Bizottság kiemelt támogatásban részesíti azokat a fejlesztési elképzeléseket, amelyek célja új munkahelyek teremtése, vagy különböző elfoglaltságok, tevékenységek biztosítása a nők és a fiatalok számára.

3.2. A területközi és a nemzetközi együttműködés

A LEADER+ egyaránt támogatja az egy tagállamon belüli és a különböző tagállamok közötti együttműködések. Ez egyrészt a tapasztalatcserét szolgálja, másrészt közös projektek indítására is módot ad. Ez az együttműködés biztosítja a program megvalósításához szükséges mennyiségi feltételeket (népesség), illetve az egymást segítő,

kiegészítő tevékenységeket (például a turisztikai programok esetében).

3.3. A vidéki térségek hálózatának építése

Az Európai Bizottság – a helyi vidékfejlesztési munkacsoportok közötti együttműködést segítő – támogatta egy olyan hálózat kialakítását az Európai Unió területén, amely minden vidéki térség számára hozzáférhető. E hálózat működtetéséért egy Brüsszelben működő iroda, az úgynevezett Vidéki Térségek Observatóriuma volt a felelős.

Minden vidéki térség számára lehetőség nyílik arra, hogy részt vegyen ebben az együttműködésben, bekapcsolódjon az információáramlásba, függetlenül attól, hogy kap-e támogatást a LEADER-program keretében, azaz kedvezményezettje-e ennek annak, vagy sem.

A hálózatban való részvétel mindazon szervezetek számára kötelező, amelyek a LEADER I-II keretében támogatást kaptak helyi programjaik megvalósításához. Ez azt jelenti, hogy az elért eredményekről és a különféle tevékenységekben való részvételről tájékoztatniuk kellett a hálózatot felügyelő irodát. Mindazok a vidéki szervezetek és más érdeklődők is hozzáférhetnek a hálózat résztvevői által közzétett információkhoz, amelyek nem kaptak támogatást projekt-

jük megvalósításához a LEADER-program forrásaiból.

A szükséges intézményrendszert, saját nemzeti hálózatát minden tagállam önállóan építi ki.

A Bizottság javaslata alapján a hálózat-szervezési egység tevékenységének a következőkre célszerű kiterjednie:

- az átadható jó gyakorlatokra vonatkozó információk gyűjtése, elemzése és terjesztése;
- a hálózat szervezése, címek, adatok gyűjtése a támogatottokról;
- a tapasztalatok és az ismeretek cseréjének megszervezése, különös tekintettel a kevésbé fejlett területekre, amelyek kamatoztatni tudják a tapasztaltabb munkacsoportok által megszerzett tudást;
- gyakorlati segítség nyújtása a nemzeti és a nemzetközi együttműködéshez;
- a Közösség intézkedéseire vonatkozó információk gyűjtése, feldolgozása és terjesztése, a vidékfejlesztés elősegítése céljából;
- a vidék szereplőinek ellátása információval a Közösségen belüli és a harmadik országokban lévő vidéki területek helyzetének főbb jellemzőiről;
- segítségnyújtás az országos és a területi intézményeknek, hogy azok lehetővé tehesék a szaktudás kölcsönös átadását;

- az országos intézmények támogatása koordinációs feladataikban, valamint abban, hogy a kedvezményezetteket az együttműködés érdekében egymással kapcsolatba hozzák.

A hálózatszervező egység tevékenységének ellátása érdekében:

- honlapot hoz létre és működtet;
- képzéseket, workshopokat kezdeményez, szervez;
- konferenciákat rendez;
- kiadványokat publikál.

4. A LEADER+ program újszerűsége

A program a fenntartható fejlődés gondolatából indul ki, ezért arra törekszik, hogy figyelembe vegye egy adott terület belső lehetőségeit és korlátait, a jellegzetes kulturális, gazdasági, társadalmi és környezeti tényezőket.

Speciális, a korábbi támogatási rendszertől eltérő jellemzőit a következőkben összegezzük.

4.1. Terület-specifikusság

A program terület-specifikusan vagy terület-alapúan, komplex módon közelíti meg a helyi problémákat. Olyan fejlesztésre ad lehetőséget, amely az adott vidéki terület erősségeire, gyengeségeire, erőforrásaira alapoz.

A támogatható terület homogén, összefüggő vidéki egység, amelyet belső társadalmi kohézió, közös történelem, közös hagyományok jellemeznek.

4.2. Alulról építkező fejlesztési modell

A program arra ösztönzi a helyben élőket, hogy vegyenek részt a térség hosszú távú fejlődését meghatározó döntések meghozatalában, együttműködve az érdekelt gazdasági és társadalmi szereplőkkel, a civil és az önkormányzati szervezetekkel, közintézményekkel.

Az alulról építkező fejlesztési modellhez szükség van a helybéliek „animálására”, lelkesítésére és a helyi közösségfejlesztésre.

4.3. A helyi vidékfejlesztési munkacsoport működtetése

A program olyan módszert alkalmaz, amely kapcsolatokat létesít a polgárok és a vidék fejlesztését szolgáló programok között. A helyi partnerség létrehozásával – amelyet helyi vidékfejlesztési munkacsoportnak nevezünk – megvalósulhat az adott térség fejlesztése. Ezek a csoportok ugyanis új modellként jelennek meg a szervezetek között: az adott területen hatással vannak az intézményi és a politikai egyensúlyra, döntéshozó testületként működnek és érdemi költségvetési keret felett rendelkeznek.

4.4. Innováció

A helyi együttműködés elősegítheti a térségben:

- az újfajta termékek bevezetését és szolgáltatások nyújtását, amelyek jól illeszkednek a térség adottságaihoz;
- a tradicionálisan különálló és külön kezelt gazdasági szektorok összekapcsolását, azok újfajta kombinációit;
- a térség humán-, természeti és pénzügyi erőforrásainak összekapcsolódásával a helyi erőforrások jobb kihasználását;
- a helyiek bevonását a programkidolgozásba és a végrehajtásba.

4.5. Integrált megközelítés

Egy speciális helyi probléma átfogó, integrált megközelítésére akkor van lehetőség, ha a szereplők, a szektorok (ágazatok), valamint a projektek közötti együttműködés és a helyi kapcsolatrendszer segíti egy hosszú távú stratégia kialakítását. A helyi cselekvési tervben meghatározott projektek megvalósítását szolgáló tevékenységek egymáshoz kapcsolódnak, így a hatások nem elkülönülten, egymástól elszigetelten jelennek meg, hanem összeadódnak, összefüggő egészként érzékelhetők.

4.6. Területek közötti kapcsolatépítés és együttműködés

A LEADER-hálózat kiépítése és működtetése magában foglalja az információk cseréjét,

azok körforgását, valamint az innováció eredményeinek átadását. Vagyis az együttműködés célja, hogy

- megszüntesse a helyi csoportok egymástól való elszigeteltségét;
- a jól működő vidékfejlesztési módszerek átadhatóvá váljanak;
- megteremtse egy olyan információs bázist, amely minden más térség számára is hasznosítható;
- a program helyi megvalósításának eredményeit folyamatosan analizálja;
- javaslatot tegyen a vidékpolitika hosszú távú irányára.

Mindemellett fontos megemlíteni, hogy a helyi szintű, horizontális együttműködésen túl a programban fontos a vertikális, a különböző adminisztrációs szintek közötti együttműködés is.

4.7. Helyi finanszírozás és menedzsment

A helyi vidékfejlesztési munkacsoportok döntéshozatali felelőssége a program kialakítása, illetve a végső kedvezményezettek kiválasztása során jelenik meg.

A munkacsoportok működési felelőssége – azaz a számukra biztosított keretösszeggel kapcsolatos konkrét rendelkezés – az egyes tagállamokban eltérő lehet, mivel ez függ a munkacsoportok felkészültségétől, valamint az ország közigazgatási struktúrájától.

V. Kísérleti program Magyarországon

Az Európai Unióhoz való csatlakozás felkészülési folyamatában a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium Vidékfejlesztési Programok Főosztályának a feladata a LEADER-program előkészítése. A hazai kísérleti program elindítása előtt igyekeztünk összegyűjteni minél több nemzetközi tapasztalatot.

Tájékoztattuk szándékainkról az Európai Bizottság Mezőgazdasági Főigazgatóságának LEADER-programokért felelős munkatársait, illetve tanulmányoztuk a Vidéki Térségek Observatóriumának működését. Az EU tisztségviselői örömmel fogadták a

magyar kísérleti program indulását, és azt – szükség szerint – szakmailag segítik.

A hazai kísérleti program célja az, hogy segítse az unió LEADER-programjára való felkészülést. Fontosnak tartottuk, hogy a különféle, kísérleti, LEADER-jellegű programok megvalósítása során készüljenek el mindazok a dokumentumok, eljárásrendek, amelyek a csatlakozás után közvetlenül használhatók, így nem kell időt veszíteni azok kidolgozásával. A kísérleti programban 14 helyi vidékfejlesztési munkacsoport vesz részt. Olyan szervezetekkel dolgozunk együtt, amelyek tapasztalataikkal, szakértelmükkel elő tudják segíteni 2004-től, az Európai Unió támogatásával induló LEADER-program sikeressé válását, azaz azt, hogy minél több térség tudjon majd bekapcsolódni a kistérség-fejlesztés újszerű formájába.

A program célcsoportjait igyekeztünk úgy meghatározni, hogy a leginkább hátrányos helyzetű társadalmi csoportokon tudjunk segíteni. Eszerint célunk volt:

- a nagycsaládosok,
- a roma-nem roma együttműködés,
- a vidéki fiatalok helyben tartásának támogatása.

A helyi vidékfejlesztési munkacsoport tagjai – a kísérleti szakaszban – konzorciumi szerződést kötnek egymással. A konzorciumnak tagja egy olyan jogi személyiséggel rendelkező szervezet, amely képes arra, hogy ellássa a helyi pályáztatás adminisztratív teendőit. Ezt a szervezetet nevezzük gesztornak, amely a helyi pályáztatás lebonyolításáért a teljes támogatási keretösszeg 15 százalékát kapja meg. Ezt az összeget elsősorban a program helyi kommunikációjára kell fordíta-

nia, s ennek érdekében a helyi vidékfejlesztési munkacsoport kommunikációs tervet készít.

A tagállamok LEADER-közösségeivel folytatott konzultációk és az elmúlt évek európai rendezvényein elhangzott vélemények, közreadott tapasztalatok egyértelműen megerősítették, hogy a helyi közösségi részvétel meg-
alapozása időigényes folyamat. Ez a tény, valamint az, hogy a tagjelölt országok vidéki társadalma ez ügyben tájékozatlan és tapasztalatlan, felértékeli a felkészítés fontosságát.

VI. A csatlakozás utáni lehetőségek

Az Európai Bizottság által összeállított, a csatlakozás előtt álló országok számára 2002. január 30-án átadott munkaanyag, az úgynevezett Közös Álláspont szerint – amely a bővítéssel kapcsolatos, a mezőgazdaságot érintő javaslatokat is tartalmazza – belé-

pésünkön nem indulna különálló LEADER-program. A 2004–2006 közötti időszakban a főprogramba beépítve, az Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alap (EMOGA) Orientációs Részlegének önálló intézkedései között nyújtanának támogatást.

A 2004–2006 közötti időszakra szóló Agrár-és Vidékfejlesztési Operatív Program részét képező, az egyik vidékfejlesztési intézkedésként meghatározott magyar LEADER+ program támogatási céljai – azaz alintézkedései – a következők:

- A térségi közösségi együttműködések felkészítése helyi akciócsoportok kialakítására és a LEADER+ megközelítésnek megfelelő működtetésére, a programba való aktív és hatékony bekapcsolódásra.
- Képzések, műhelymunkák, tájékoztatók, folyamatosan rendelkezésre álló szaktanácsadás megszervezése. A térségről szóló tanulmányok, integrált fejlesztési stratégiák, pályázatok írásának, a partnerség-építésnek, tanulmányok készítésének stb. támogatása, amelynek célja a térségi közösségi együttműködések (potenciális helyi akciócsoportok) felkészítése a programba való bekapcsolódásra, korlátozott számú potenciális helyi akciócsoport esetén területi alapú, integrált, kísérleti jellegű vidékfejlesztési stratégiák kidolgozása.
- Korlátozott számú, megfelelően felkészült, kísérleti helyi akciócsoport vidékfejlesztési stratégiai megvalósításának társfinanszírozása.

- Korlátozott számban kiválasztott helyi akciócsoport működésének beindítása, az elfogadott stratégiai programok megvalósítása az alulról jövő kezdeményezések és a partnerség elve alapján.
 - A vidéki térségek egymás közötti kooperációjának, valamint hazai és más tagállamokbeli vidéki térségek együttműködésének fejlesztése.
 - Vidéki térségek együttműködésének támogatása, amely létrejöhét különböző régiók és különböző tagállamok vidéki térségei között (saját finanszírozásban olyan vidéki térségek is partnerek lehetnek, amelyek nem vesznek részt a LEADER+ programban). Az együttműködés lényege – a tapasztalat- és információátadáson túl – az, hogy a térségek együttesen megtervezett, mindkét (esetleg több) vidéki régióra ható, közös projekteket valósítsanak meg.
 - Az elért eredmények, tapasztalatok és tudás átadása, információk és következtetések rendelkezésre bocsátása a hálózatépítés segítségével.
 - Kommunikációs hálózat építése európai, nemzeti és regionális szinten. A nemzeti koordináló egység létrehozása.
- A magyar program pénzügyi tervezéséhez kiindulópontot jelenthet az, hogy Franciaországban egy helyi vidékfejlesztési munkacsoport programjának megvalósításához 4–6 millió euró keretösszeget biztosítanak a hétéves időszak alatt.

VI. További információforrások

Fontosabb jogszabályok

A 2000/C 139/05 számú bizottsági irányelv.

Az 1260/1999 tanácsi rendelet 20(1)(C) cikke, amely meghatározza a Strukturális Alapok vidékfejlesztéssel kapcsolatos irányelveit.

Az 1257/1999 EK rendelet, amely szabályozza a vidékfejlesztés támogatását az Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alapból (EMOGA).

A Magyar Köztársaság Agrár- és Vidékfejlesztési Operatív Programja, 2004–2006.

Európai információs bázis

www.rural-europe.aeidl.be

www.europa.eu.int/comm/leaderplus

Személyes információ

Labbancz Marianna

Földművelésügyi és Vidékfejlesztési

Minisztérium

Vidékfejlesztési Programok Főosztálya

1056 Budapest, Kossuth tér 11.

Telefon: 06-1/301-5926

E-mail: labbanczm@posta.fvm.hu

**A „Mezőgazdaság”
témakörben eddig megjelent
Európai Füzetek:**

Dr. Bene László – Dr. Németh Lajos

Csatlakozás az Európai Unió
zöldség-gyümölcs ágazatához

•

Ertseyné Dr. Peregi Katalin – Dr. Bach István

A vetőmag és szaporítóanyag
termesztésének és használatának feltételei

•

Somogyi Zoltán

A csatlakozási tárgyalások agrárfejezete

•

Kalmár Károly – Szabó Lajos

Az uniós csatlakozás és a növényegészségügy

•

Dr. Mikulás Ildikó – Dr. Bene László

Szőlő és bor az Európai Unióban

•

Dr. Tar Ferenc

A hátrányos helyzetű és
környezetileg korlátozott térségek

•

Szedlák Tamás – Dr. Varga László

Erdőgazdálkodás az
Európai Unióban

•

Apagyi Géza – Horváth Gábor – Dr. Mihály Szabolcs

Földtulajdon, földvédelem,
földnyilvántartás

•

Dr. Horváth Ágnes

Állategészségügy az Európai Unióban

Az Európai Unió vidékfejlesztési programjainak egyike, a LEADER+ lehetőséget terem arra, hogy a vidéken élő, szűkebb környezetük iránt elkötelezett, azért tenni akaró emberek megvalósíthassák elképzeléseiket, s szebbé, jobbá tehesék lakóhelyüket. A rendelkezésre álló források kiaknázása érdekében fontos egy döntési jogosítvánnyal bíró, s a támogatási kerettel önállóan gazdálkodó szervezet létrehozása. A helyi vidékfejlesztési munkacsoportok tevékenységéről, a LEADER-program főbb jellemzőiről olvashatnak részletesebben füzetünkben.

Labbancz Marianna
vezető tanácsos
Földművelésügyi és
Vidékfejlesztési Minisztérium